

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 for., pe siése luni 2 for. 25 cr., pe trei luni 1 for., 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Veritas odium parit!

Desi apromiseremu a ne întórce într' unulu din Nrii trecuti la cele ce unele diare, si anume „Hermannstädter Zeitung,“ „Korunk“ si „Siebenbürger Bote“ observare despre capitululu din cartea subscr:sului delectura intitulatu »Romanii,“ din anumite cause furemu totusi siliti a amená lucrulu pe acumu. De altumintre multe nu sunt cele de contraobservatu din partene: de-órece ori care citoriu cu judecata si scutitu de patima, póte vedé aici usioru, ca cam unde e bub'a.

Ei, si cum ar fi ajunsu aceste gazete inaltiate la sfere inalte ale politicei a se plecá pe josu si a se impededá d'o carte scolastica elementara? Ar fi tristu se spunemu aici rezultatulu cercariloru nóstre, si aceia carii credu a fi deschisu in asta privintia ochii altor'a faceau mai intiepletu, daca si-desfaceau mai antaiu bine pe ai sei proprii.

Dar' noi n'avemu multe cu acést'a; cartic'ea aceea peatósá nu s'a scrisu si tiparitu pentrucá numai unii s'o véda si citésca, ci s'a datu la lumina cu scopulu cu care se da ori-ce alta carte: d'a fi vediuta, citita si folosita de ori-cine.

In torcendu-ne dara la lucrulu fapticu vediutu, diariulu politicu germanu de Sibiu „Hrster Ztg“ fú celu d'antaiu, carele reproduse acea schitia de lectura in traducere de modelu, asiá precum cam esceléza ea in tóte traductiunile ce le incérca din limb'a romana pentru impartesire la publiculu ei. Insa ea n'a facutu atunci nici o observatiune. Dupa dens'a reproduse in versiune magiara acelu articulu si „Korunk“ din Clusiu, cu cateva observatiuni, intre cari si aceea, ca autorulu cartii de lectura in articulutiulu despre Romani a sucitu cu totul a adeverulu istoricu. Mai tardiu „Hrstr. Ztg.“ in Nrulu 85 d'impreuna cu „Sbr. Bote“ dau lucrului prin

observatiunile loru o insemnatate de totu mare, deducu o antipatia mare a Romaniloru catra tóte alte elemente de popóre din Transilvani'a si spunu ca chiaru ce ei „trebuie“ s'auda la Universitatea sasésca din partea romaniloru consuna cu cuprinsulu citatu alu cartii de lectura, si cá la unu incendiu rechiamo ajutoriulu autoritatii supreme, cá se bage odata „referintiele stricate in alvi'a desvoltamentulu pacinicu.“

Nu ne este scopulu, si nici nu este aici locul, d'a ne lasá si in partea politica a nedreptului acestui atacu; foile nóstre politice, suntemu convinsi, vor scí a intimpiná si refrangé ori-ce staruintie inemice, se vina ele din ori-ce parte. Ci noi vremu a remané, si a ne misicá si in asta privire numai in angustulu nostru cercu de actiune.

Fia-ne deci iertatu a aminti mai antaiu ceva in trecatu de minunatele traduceri ce le vediuremu cu asta ocaziune in foile mai susnumite. Acelu diariu renumitu (Herm. Ztg.), carele nu demultu într'unu articulu reprodusu din altu diurnalulu romanu facú nóua descoperire ca idiotismulu romanescu „odata cu capulu“ insemna pe nemtia „zugleich mit dem Oberhaupte,“ ne mai invétia si astadi, ca vorbele din dis'a carte de lectura „au luatú lumea in capu“ s'ar dice hoch deutsch: „haben die Welt in den Hals genommen“ »ce Korunk“ fu silitu apoi din intemplare nenorocósá a-lu traduce din nemtia cu „megölték magokat,“ si totu se mai potú mirá, ca autorulu cartii de lectura póte se sucésca asiá de multu adeverurile istorice? Bunii citorii, carii vor voi a vedé o multime de alte asemene intortocali, se-siá ostenéla din curiositate a confruntá testulu originalu din cartea de lectura cu traducerile din „Hr. Ztg.“ si „Korunk“, si se véda ca mai lipsiá a se mai traduce acelu articulu in modulu inceputu inca numai într'o alta

limba, cá se dea materia interesanta pentru diarele u-moristice cu caricature.

Nu avem nici cum de cugelu a folosi acésta séu necunoscentia rusinósa, seu vointia ascunsa (caci altu feliu nu scimu cum s'o numimu mai nimeritu) a altor'a de argumentu aperatoriu contra acelor'a ce s'au scrisu in legendariu, si daca totusi indresnimu a aduce aici inainte si de aceste, o facemu {curatu din acea cauza, ca daca laudabil'a vointia a organeloru numite este intr' adeveru a informá publiculu germanu si magiaru, cum si pe inaltulu regimu („oberste Landesregierung dupa Hr. Ztg.“) despre cele ce cutéza a mai scrie si Romanii astia: apoi am dorí cá Ddloru se produca in-cai asemene lucruri in tradaceri mai fidele, si prin re-taciri in atari neadeveruri grosolane se nu cada in-sele in pecatulu pe care le place a ni-lu imputá nóue.

Se dámu acum mai aprópe dupa neadeverurile ce s'au scrisu in cartea scolastica desamintita si anume se vedemu antaiu originea lui Romulus parintele Románi-loru dela care acestia pórtá si numele dintr'unu „se-midieu.“ Mai cu séma vorb'a acést'a a inghimpatu fórté reu diurnalele nóue contrarie si o iau cu pitio-rulu cá p'unu lucru intrecutu si de batujocura. Ne dóre de loculu celu scumpu pentru noi din angustulu acestu diurnalioru, pe care mai suntemu siliti a-lu o-cupá cu desfasiurarea intielesului de „dieu si semidieu“ la cei vechi, si dela ei pana la noi astadi; in-sa, atatu din cele citite catu si din cate mai audímu vorbindu-se p'ici pe cole, pareni-se, ca astadi mai existu si de a-ceia, caroru le face ori-cum órecare trebuintia d'o a-semene amintire. Dar' totusi vorbe asiá multe n'o se perdemu cu acést'a; ajunga urmatórele citatiuni:

„Si vero scrutari vetera, et ex his ea, quae scriptores graeci prodiderunt, eruere coner; ipsi illi, maiorum gentium dii qui habentur, hinc a nobis profecti in coelum reperientur. Quaere, quorum demonstrantur sepulchra in Graecia; reminiscere, quoniam es initiatus, quae traduntur mysteriis: tum denique, quam hoc late pateat, intelliges.“

(Déca m'asi apucá se scrutezu monumentele cele vechi, si se scotu deaici tóte cele ce ne-au lasatu scriitorii greci; chiar' acei diei cari se dicu ai gintiloru maiori i-am gasí in ceru, plecati de-aici dela noi. Cercetéza despre aceia ale ca-roru mormente s' arata in Greci'a; cugeta, fiindu ca te-ai ini-tiatu, la cele ce se spunu in misterie: atunci vei intielege catu de multu se confirma idea acést'a despre esistinti'a sufleteloru.) Cicero. Tusc. Disp. lib. I. C. 13.

La aceste dice Camer: „In Greci'a in adeveru se vedeau multe mormente chiar' din ale celoru mai mari dñei. Cretanii aratá chiar' mormentulu lui Ioe. In mistere se aflá multe lu-cruri ascunse, care nu trebuia se fia cunoscute la poporu. Erau

nesce simbóle mistice, cari vorbea ca ómenii cari se adóra ca diei, au existatu orecandva. Isis si Serapis, dieitai egiptene, se infaiosiau standu cu degetulu pe buse, casi cum aru comená tacerea; ceea ce insemnéza, díce Augustinu, ca nu trebuia se vorbésca ca au existatu odata acei ómeni.“

„Abiit ad deos Hercules; nunquam abiisset, nisi, quum inter homines esset eam sibi viam munivisset.“ (Ercule s'a dusu la diei; nici odata inse nu s'ar' fi dusu deca candu a fostu intre ómeni, nu si-ar' fi preparatu calea catra ceru.) Cic. Tusc. Disp. lib. I. c. 14.

Mai de parte Wieland in „Horazens Briefe aus dem Lateinischen übersetzt,“ díce intr'o lamurire a sa din tom. II. la pag. 81:

Die gewöhnlichen Vorstellungen, die man sich von der Deifikation der römischen Cäsarn bei ihren Lebenszeiten macht, scheinen einer ziemlichen Berichtigung zu bedürfen. — Die meisten, selbst unter den Gelehrten, machen sich wenig Bedenken, den — blinden Heiden Unrecht zu thun; wenigstens bringt man zu wenig in Anschlag, wie gross der Unterschied zwischen ihren und unsern Begriffen in solchen Dingen war, und wie wenig das, was sie bei dem Namen eines Gottes dachten, mit unserer Theorie von dem höchsten Wesen gemein hat. *) . . . Selbst die Götter vom ersten Range (Dii majorum Gentium) waren im Grunde nichts mehr als vergötterte Menschen, die wegen grosser Verdienste so sie sich in den ersten Zeiten der Welt um das menschliche Geschlecht gemacht, von der Nachwelt als höhere Wesen verehrt wurden, weil man glaubte, dass sie, auch nach Ablegung der irdischen Hülle, noch immer mit einer wohlthätigen Fürsorge um die Menschen beschäftigt wären. . . . Der allgemeine Begriff, der sich daher bildete, war: sich bei dem Worte Gott, *Δαιμόν*, Numen, ein mehr oder weniger erhabenes und mächtiges menschenähnliches Wesen zu denken, das sich durch Wohlthaten ein Recht an die Dankbarkeit der Sterblichen erworben hätte, **) aber dafür auch zum Beweis dieser Dankbarkeit einen gewissen Dienst von ihm erwartete. . . und der Schritt vom König zum Gott war nicht grösser, als der Schritt von — dem was Alle geboren werden — zum König.

Éta, fu de asemene dieu fú Romulu, si fii de a-semene „semedieu“ sunt Romanii, fii, adica a-i unui „omu indieitu prin merite mari.“ Si e acést'a ne-adeveru?

Dar' nu ve necajiti Domniloru, nu ne invidiati pentru originea stralucita, ca nici Domnia vóstra nu sunteti de vitia mai slaba. In „Unterhaltungen aus der siebenbürgischen Geschichte“ tiparita in Sibiuu la „Martin Hochmeister“ tomulu I., cá se tacemu de o

*) Famosulu translatoru dela „Herm. Ztg.“ trebuia se mai scie, ca — daca in limb'a germana nu — apoi in roman'a a-vemu pentru ambe conceptele vorbe anume. Romanulu, de vomu judecá bine cam distinge intre „dieu“ si „Dum-nedieu.“

**) Deus est mortali juvare mortalem: et haec ad aeternam gloriam via. Hac proceres iere Romani etc. Hic est vestustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales Numinibus adscribantur. Plin. Hist. Nat. L. II. 7.

multime de alte opuri, chiaru Domni'a vóstra ne spuneti in capitululu despre numerosii Dumni'a vóstra diei, la pagin'a 85, ca Gott „Tuisko“ ist „der Namens-Vater der Deutschen.“ Apoi credemu ca »semidieu“ la noi insemnéza inca ceva mai puçinu, decatu »Gott“ la Domni'a vóstra.

Apoi care mai sunt neadeverurile istorice din cartea de lectura? Dóra suferintiele Romaniloru din trecut, dóra asupririle loru cele infricosiate? Ce mai mintiuni sunt aceste! Vedeti, asiá aduce cu sine timpulu; astadi, candu din proni'a dumnedieésca si din parintiésca grige a prégratosului nostru Domnitoriu, Romanulu nu mai póte fi opritu d'a merge la scóla si a invetiá, daca deschide si elu cartea trecutului seu, ce vina are elu, ca nu póte vedé acolo intr' unu síru lungu de seculi decatu vai si amaru? si ce mintunosu si aciçiatoriu, ce urgisitoriu de alte popóre se póte numi elu, candu va scrie ce a fostu? Nu credemu, ca voi'a Dvóstra se fia, cá noi se nu ne mai invetiamu istori'a, ori cá se inchidemu cu totulul trecutulu nostru dinaintea generatiunei crescende, nu mai credemu nici aceea cá n'ati avé nici o sciintia de trecutulu nostru celu tristu. Care ve póte fi dara voi'a candu ve neodiniti pentru asiá ceva? Au cartile Dvóstra de lectura pentru scólele elementare nu sunt pline de schitie din istori'a Dvóstra natiunala, au profesorii Dvóstra, n'o propunu acést'a cu totu zelulu, nu se silescu ei a desceptá si intari in junime sentiulu natiunalu la tóta ocaziunea? si comitu ei prin acést'a vr'unu pecatu? Apoi catu pentru adeverurile istorice ce Dumni'a vóstra leati scrisu si le-ati latitu, le mai scrieti si le mai latiti si astadi despre poporulu romanu, am puté aduce inainte esemple minunate de adeveru; dara cá se nu ne mai înturnamu ér la trecutulu acel'a, de care ve e greu candu ne auditi vorbindu si de care inmiitu ne póte fi nóue mai greu ca suntemu siliti a-lu cunósce, se remanemu la presinte si se ve aducemu aici cá de incheiare, unu singuru esemplu despre cum scriu de noi barbatii Dvóstra de scóla, cá se lasamu aici pe altii.

Dlu profesoru gimnasialu din Mediasiu J. M. Salzer in opulu seu intitulatu „Reisebilder aus Siebenbürgen“ si tiparitu in anii acestia mai din urma, la T. Steinhäussen in Sibiu, dice despre Romani in descrierea locutoriloru cutarui tienutu, la pag. 25:

„Die Walachen, wohl kräftig, doch träge und Bequemlichkeit liebend, sind theils griechisch-katholische (nicht unirte), theils römisch-katholische (unirte) Christen, treiben Ackerbau und Rindviehzucht in kleinem

Masstabe und versehen die Hirtendienste bei den Sachsen. Die heranwachsende Jugend geht die ganze wärmere Zeit des Jahres hindurch lieber mit dem lieben Vieh auf fette, wohl auch verbotene Grastriften, als in die düsteren Schulgebäude, und so wissen diese Leute von Religion und sonst kaum etwas mehr, als dass sie „unirten“ oder „neunirten“ sind. Buchstaben und Schrift sind ihnen unbekannte Grössen und nur in neueren Zeiten fangen Wenige an, sich einige Bildung aus den Schulen der Sachsen zu holen.“

Vedeti, asiá adeveruri! si foile nóstre — sciindu ca pentru scrisele aste adeverulu totu are se remane adeveru — n'au mai lamentatu cá Hr. Ztg. et comp., nici n'au mai apelatu pana la locurile mai inalte, si lauda Domnului! Romanii n'au mai patitu pentru aceea nice unu reu.

Cugetamu a fi de ajunsu aceste puçine dovedi, spre a se judecá, care si in ce mesura suntemu vinovati.

Sórtea unei motiuni in siedinti'a comitetului Asociatiunei romane din 6. ale curentei.

Subsemnatulu ne putendu fi norocosu a luá parte la siedinti'a trecuta a Comitetului Asociatiunei nóstre, n'am fostu in stare a aduce inca in Nrulu trecutulu alu „Amicului“ decursulu aceleia la cunoscinti'a cititoriloru nostri, cá altadata. A descrisu insa incatava aceea siedintia „Telegrafulu Romanu,“ in Nrulu 33, unde intre altele aflamu urmatórele síre:

„D. Canonicu si V. Presiedintele Cipariu asterne in legatura cu §. 62 alu Protocolului unu conceptu, care s'a cititu, apoi s'a luat la citire si motiunea archivarului Asociatiunei D. V. Romanu, si fiindu ca conceptulu D. V. Presiedinte Cipariu s'a aflatu compusu cu o judecata defecata conforma cu statutele asociatiunei, cea ce lipsescu in motiunea arch. Romanu, care s'a abatutu dela statute, comitetulu afla cu cale a delaturá motiunea D. Arch. cu totulul, si a primí parerea D. V. Presiedinte Cipariu cá o motiune principale si cá de punctu de manecare in obiectulu acést'a, efectuarea ei inse se se mai amane din aceea cauza, caei Comitetulu a întielesu intr'aceea cumca ambele ordinariate sunt provocate dela In. regimu asi da pareá sa in privinti'a censurei cartiloru romanesci, care vinu din tieri straine. Pentru aceea Comitetulu va indreptá rugarea sa catra suslandatele Ordinariate, cá se binevoiésca alu insciintia despre aceea mesura, care va luá Guvernulu imperatescu in privinti'a cartiloru romane ce venu din tieri straine.“ —

Atátu cá celu ce cutezai a face aceea motiune nefericita inca in siedinti'a Comitetului penultima, catu si cá unulu carele — doritoriu de luminarea poporului nostru — nu potu fi eschisu a nu adauge macaru catu celu mai micu graunte de nasipu la edificulu

culturei lui, cunoscându oricum în liber'a trecere a cartilor romane dincoace o mare înlesnire pentru romani în privința luminarei, mi-iau voia a dá respectabilului publicu unele lamuriri mai d'apropé despre obiectulu amintitu.

A fostu unu ce neasteptatu a vedé din suscitatu organu pretiuitu unu asemene conclusu, dupace lucrulu se decisese odata în siedinti'a din 8. Aprile, candu s'a facutu motiunea; ne aducemu inca pré bine aminte, ca nici macaru unulu din onorabili membrii ai Comitetului n'a fostu incontr'a primirei. Apoi cum se si putea nescine însărcinâ cu componerea adresei în asta privinția catra Înaltulu Gubernu mai nainte d'a se fi facutu óre care conclusu? Adeverulu se vede chiaru si din scrisórea ddto 27. Aprile a Dlui Vicepresiedinte catra Dlu Secretariu alu Asociatiunei prelunga care a tramisu acestuia actulu amintitu spre espeduire, subscrisu ga'ta, si care începe asiá:

„Dle secretariu! Me grabescu a Ve retransmite hartiile etc. tóte suscrise, împreuna si cu adres'a catra Înaltulu c. r. Gubernu pentru importarea cartilor romanesci din principate în puro si impuro lenga originalulu motiunei, pentru espeduirea mai în scurtu a tuturorú acestora.“

Daca motiunea n'ar fi fostu primita dela începutu, daca lucrulu n'ar fi fostu deplinu decisu, atunci incái nu se purisá conceptulu, nu se subscriea de Celu-ce a dusu presidiulu în siedinti'a din 8. Aprile si nu se tramitea de buna séma Dlui secretariu cu însărcinare d'a se espedui »mai în scurtu«. Dar' se punemu, ca motiunea n'au fostu nici candu primita, óre ce reu mare cuprinde ea, prin ce m'oiu fi abatendu intréns'a „dela statute,“ atat'a de multu, în catu aceea se trebúiesca a se „delaturá“? Mai antaiu trebe a se scí ca propunerea s'a fostu facutu cu gur'a si numai la respicat'a vointia a Dlui V. presiedinte d'a i se dá si în scrisu, s'a pusu aceea pe hartia în forma de amintire proprie oficiósa precum se dicea atunci si precum s'a spusu acést'a si în siedinti'a trecuta; e dreptu asiadara, ca ea nu se scrise în forma de suplica. Atat'a despre forma; éra catu despre materi'a ei, éta aici tóta motiunea, dupa cum se daduse atuncia si în scrisu.

Onoratu Comitetu! Nu póte fi supusu la nici o indoieála, ca cartile sunt unulu din midilócele cele mai puteróse pentru latirea culturei între poporu. Cu tóte aceste vedemu, ca noi Romanii, carii din nedreptatirea timpiloru trecuti nu puturemu face inaintarea aceea în cultura, pe care o ar' cere presintele dela unu poporu

cu atat'a simbure de viétia si de asiá mare sperantia, cum este alu nostru, nu ne putemu bucurá inca nici astadi de înlesnirile acele în asta privinția, de care sunt partasie cele lalte popóre conlocuitoére. Caci pe-candu d. e. germanii si tragu cu multa înlesnire productele literarie de prin Germani'a si alte staturi straine procurarea cartilor romanesci din vecin'a Romania este împreunata cu greutate de totu mari. Fiindu asiadara scopulu asociatiunei nóstre latirea culturei între poporulu romanu, credu ca onor. Comitetu si-arú impliní numai o santa datoría, candu ar' face pasii cuviintiosi pentru delaturea grabnica a reului acestui'a. Dreptu aceea îndresnescu a face propunerea umilita, cá Onoratu-Acela se binevoiésca a face din parte-si o rugare catra înaltulu regimu, cá se se stérgea censur'a stricta de pan' acum pentru cartile romane ce trecu încóce de dincolo, se se delature si tóte cele lalte pedice puse pan' acum în asta privinția, si cá cartile romane din Romani'a se póta trece din cóce cu înlesnirile acele, cu care vinu si alte carti în alte limbi din alte staturi straine.

Abaterea dela statute se va fi pututu întielge aici póte din dóue privinție, a) ca Archivariulu împreuna cu toti cealalti oficiali ai Asociatiunei n'are se vorbésca cu atat'a mai puçinu se propuna în Comitetu nice bune nice rele, dupa cum i s'au spusu acum de atate ori. Singuru secretariulu are în siedintiele Comitetului votu informativu; b) caci Archivariulu vorbindu în motiune-i de Romanii austriaci preste totu va fi trecutu marginile sferei de actiune a Comitetului si va fi datu propunerei sale o colóre mai multu politica, pentruca daca tocma érá se faca Comitetulu pasulu acel'a apoi într'o asemene adresa puté se vorbésca singuru numai de cartile ce-i trebuescu pentru bibliotec'a sa, (caci asiá e vorb'a acuma).

D. Presiedietoriu la siedinti'a din 8. Aprile, daca érá o calcare de lege a ascultá si primí ceva dela vr'unu oficialu alu Asociatiunei, ar fi facutu de buna sama inca de atunci întrebuintiare din dreptulu seu si nu lasá se ajunga lucrulu pana la asemene decidere si chiaru punere în lucrare. Ér' catu despre trecerea paruta în politica se ne fia iertatu a îndreptá privirea si la alte corporatiuni morale si anume pentru acumu nu mai la unu singuru casu din dilele nóstre. Comitetulu Asociatiunei agronomice din Austri'a de susu numai în septemanile trecute a facutu unii pasi, pentru cá înaltulu regimu se se indure a mai impuçiná anii de militatu ai tineriloru etc. etc. si acést'a de buna séma în interesulu agricultnrei. Asemenata, fapt'a Comitetului

acelui'a cu pasulu ce erá se-lu face Comitetulu Asociatiunei nóstre, intrebu, care la antai'a vedere s'ar paré mai abatutu dela natur'a sciintieloru si mai taietoriu in politica? Apoi caci s'a vorbitu in motiune pentru trebuinti'a generala de carti a Romaniloru si nu numai pentru bibliotec'á nóstra, óre Asociatiunea nu e infiintata pentru latirea culturei in poporulu romanu, éra nu numai in cerculu seu? si trecerea mai libera a cartiloru din Romani'a încá va adauge ceva la ajungerea scopului acestuia?

Atat'a si despre materi'a motiunei.

Acum mai fie-mi iertatu a spune, ca a fostu ori cum unu ce totusi imbucuratori, ca daca s'a delaturatu motiunea mea, s'a primitu inca conceptulu Dlui V. presiedinte Cipariu de „motiune principala si cá de punctu de manecare in obiectulu cestionátu“ caci — dreptu se spunu — nici candu n'am avutu vanitatea a face acea propunere numai pentrucá se fia facuta de mine, si daca totusi lucrulu bunu s' ar efeptuá acuma, bucuri'a fiacui va remané a ceea si. Insa daun'a e ca „conceptulu“ Dlui V. presiedinte, desí intr' adevéru „compusu cu o judecata defecata,“ desí recunoscutu chiaru din partea On. Comitetu »conformu statuteloru Asociatiunei,“ desí primitu cu unanimitate si adevérata placere „de motiune principala“: a mai trebuitu totusi se se mai puna in protocolulu siedintiei Comit. din 6-lea dupa aceste însusitati bune a le lui unu »insa“ pentru care a mai cautatu a se „amená“ totulu. Daca acum motiunea rea e „delaturata“ si motiunea buna „amenata“, nu pré se vede inca asiá mare diferentia intre sórtea loru. Si éta ca ni se spune si unic'a cauza pentru ce s'au amenatu efeptuarea lucrului; numai catu suntemu siliti a reflectá si aici ca Cómitetulu Asociatiunei nóstre au intielesu — nu „intr' aceea, cum dice pretiuit'a fóra Tel. Rom.“ — de pasulu ce l'au facutu Ordinariatele romane in privinti'a trecerii cartiloru, ci inainte de „aceea“ cu multu; caci bine scimu, ca si in siedinti'a din 8. Aprile, pe candu erá inca numai o motiune si inca cea rea, a fostu verb'a de ordinariate; in sa éra mai scimu, ca totu atunci s'au fostu observatu la acéste ca desí — fiindu pofsite Ordinariatele — a scrisu in acea privintia la locurile mai inalte din parte-le, totusi daca si Asociatiunea „pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu“ va dá o adresa in asta privintia nu se va face prin aceea causei nici o dauna, ci inca mai multu se va adauge la o resolvare a lucrului favorabila.

Si éta asiá fú sórtea acelei motiuni! De altu min-tre nu toti din préonorabiliu membrii ai comitetului

fura de parerea precum se formulasera in obiectulu acésti'a §§-ii in protocolulu siedintiei din urma a Comitetului, si Ilustritatea sa D. Consiliariu guvernialu I. Bologa si-au datu in asta privire votu separatu.

V. R.

Vien'a*) 2. Maiu 1862.

Teologii romani din Viena demultu au nutritu dorinti'a, d' a infiintá in giurulu loru o Societate besericésca literaria, carea dupa scopulu, spiritulu, si direptiunea sa, se fia factoriulu perfeptiunei loru intielesuale. Inse pentru impregiurarile nefavoritórie se marginisera deocamdata a intemeiá numai o biblioteca nationale romana ceea ce se intemplá in an. 1852, cá se póta tiené astfeliu pasi cu progresulu imbucuratori, ce-lu fece literatur'a nóstra in tempurile cele mai nóue, si se póta sustá pe liniamentulu culturei natiunali. Statutele acestei bibliotece se aplacidara de Reptoriulu Seminariale de atunci, éra acum Eppu sufraganu in Lemberg III. D. Litvinovic, si prin contribuirile lunarie a teologiloru romani de aici, si generósele daruiri a altoru natiunalisti marimimosi se mari bibliotec'a atatu, incatu astadi numera peste 300 de carti romanesci.

Dupace inse cu inceputulu anului presinte scolasticu se manifestá denou acésta dorintia a teologiloru romani de aici, mai ferbinte decatu ori candu aldata: cu o vóia si cu o anima hotariramu inflintiarea unei societati besericesci-literarie. Tienemu de prisosu a vorbi aci de folosulu atatoru societati. Destulu le recomenda si aceea impregiurare, ca ele inflorescu mai in tóte seminariale teologice a le altoru natiuni aventate in cultura. Aceste suntu aren'a, unde se preparu clericii pentru carier'a venitória, pe care au de a figurá cá apostoli ai relegiunei, si membri folositori ai natiunei; in aceste-si insusiescu calitatile recerute pentru de a poté face odata destulu pretensiuniloru deosebite a' vietiei practice, si -si intarescu principiile si cunoscintiele castigat prin diligintia neobosita.

Ci fiindu ca esistinti'a si prosperarea unei Societati e conditiunata de legi si regule positive, cari se-i asemne sfer'a aptivitatei, si detorintiele membriloru faciá cu dens'a: numai decatu adauseram o parte artichí noui, corespundietori scopului societatei, la statutele de mai nainte a' bibliotecei, si astfeliu le substernuramu Escelintiei sale parintelui nostru Mitropolitu romanu

*) Preon. DD. Redactori ai celora lalte organe romane sunt rugati, a le primí aceste in colónele fóieloru sale. Teol.

Alesandru Sterc'a Siulutiu care fù gratosu a-le concede aplacidarea cuviintósa.

Sperámu, cà nici ceialalti santíli parinti Eppi romani, cari asemene neci cându nu au incetatu a sterní indemnulu, si a nutrí ardórea junimei catra litere si cultura, nu voru denegá aprobarea acestoru Statute ce urméza aici:

S t a t u t e l e.

Societatei beserecesci literarie a teologiloru romani din Vien'a.

S e c t i u n e a I.

Scopulu si midilócele pentru ajungerea lui.

§. 1. Amesuratu dorintieloru celoru pie a braviloru nostri antecesori, ale caroru staruintie pusera fundamentulu unei bibliotece romane natiunali, cu scopu: cà junimea clericale de aici se póta tiené pasi cu progresulu imbucuratori, celu fece literatur'a romana, in timpurile mai nóue, dara si in sensulu legiloru si prescripteloru disceplinarie seminariale, cari cu tóta caldur'a indémna pre alumni spre convorbiri si elaborari scientifice; (cf. Art. 19) spre studierea fundamentala si polirea limbei materne, cà o necesitate neincungiurabila, pentru fitorii luminatori ai peporului (cf. Art. 20), precum si contribuirea factica la promovarea, innaltierea literaturii natiunali prin ce-si voru castigá suvenire eterna posteritatii si voru stabilí renumele maretiu alu acestui Institutu: — noi teologii romani din Saminariulu grec. c. la S. Varvar'a inspirati de amórea catra sant'a mama besereca si dulcea natiune ne amu consógitu, intr'o Societate beserecesca-literaria.

§. 2. Scopulu mai de aprópe ne e a ne eluptá la unu gradu mai inaltu alu culturei intielesuale, si-a ne castigá o perfeptiune solida in cunoscinti'a limbei natiunali.

§. 3. Societatea va tientí la scopulu acest'a:

a) parte prin traducerea produpteloru clasice a literatureloru straine taiatórie in sfer'a beserecesca si pedagogica-literaria séu conducatória la cultur'a natiunaria a poporului, formatória de anume, latítórie de gustulu esteticu si frumosu; dara mai virtosu respandítórie de simtiulu morálu si religíosu, in ale caroru alegere societatea va fi cu privire destinsa la indigentiile primarie ale natiunei romane;

b) parte prin reproducerea unoru incercari literarie originali, potrivite scopului prefíptu.

§. 4. Cà propasirea societatei se devina la cunoscinti'a publica aceea si-va tiené de detorintia, a dá

sub téscu din anu in anu analele lucrariloru sale, in unu tomu in tóta privinti'a nelimitatu.

S e c t i u n e a II.

1. Patronii.

§. 5. Cà Societatea cu atatu mai vertosu se póta innaintá catra scopulu propusu, fundatorii aceleia o punemu sub Patronirea pregratiósa, a Escelintieloru si Ilustritatiloru Sale Archi-Eppului si Metropolitulu de Alba-Julia, Episcopiloru din Oradea-Mare, Gherla si Lugosiu; cà sub aripele acestoru Archipastori si Mece-nati incetu se sucrésca, se se intarésca, si se fia scutita de tóte periclele, cari i-arú amenintiá esistinti'a, séu i-arú impedccá in florirea ei.

2. Binefacutorii.

§. 6. Acei natiunalisti binestimítiori, cari si voru luá voia de a solví o tapsa anuala de 2, adeca doi fiorini val. austr. in favórea Societatei nóstre ori voru pune odata pentru totudéun'a unu capitalu, carele aduce venitu de 2. adeca doi fiorini v. a. pre anu, se voru numí: Binefacutorii societ., si se voru bucurá de acelu profitu, ca voru capetá unu esemplariu gratis din opulu edatu prin Societate in acelu anu.

S e c t i u n e a III.

Constituirea interna a Societatei.

1. Supravighietoriulu si Conducatoriulu.

§. 7. Societatea stá sub supravighierea Rdissimului D. Reptoriu Seminariale, si sub conducerea personala a unui Superioru de origine romana.

2. Membrii.

§. 8. Societatea cónsta din membri ordinari si onorari.

§. 9. Membrii ordinari sunt toti teologii romani din seminariulu gr. c. de Vien'a la sant'a Varvar'a, cari se si obléga, ca voru solví tributulu lunarú de 35 adeca treidieci si cincí cruceri v. a. pentru sporirea fondului Societatei, si ca voru presentá in tóta siedinti'a tienenda la inceputulu fiacarei lune fruptulu lucrariloru sale dela adunarea ultima; má de se va recere, voru fi gata a-lu si prelege. Acestia suntu detori a sustiené si consolidá, védi'a si renumele Societatei cu tóte puterile si aptivitatea sa.

§. 10. Cu tóte aceste, Societatea nu eschide nice pe altii, cari condusi de unu indemnú nobile aru voí a promová intreprenderea nóstra prin operatele sale multu pretiuite; pentru care facta laudabila voru fi salutati de: membri onorari ai Societatei. Acesti suntu liberi de la ori si ce contribuire, si candu dóra s'aru infa-

ciosiá in persóna la siedintia, voru avé scaunu si votu consultativu.

3. Personalulu Oficialu.

§. 11. Personalulu oficialu alu societatei va consiste:

a) din unu Presiedinte, b) unu Notariu, c) unu Bibliotecariu, si d) unu Casariu.

§. 12. Drepturile si detorintiele Presiedintelui.

- Presiedintele va conchiamá Siedinti'a, vá duce presidiulu in acea-si, si va propune materiile desbaterei,
- va multumi luandusi langa sine anca unu sociu din membrii, tuturor binefacutorilor, veri in persóna, déca locuinti'a acelor'a e in faci'a locului, veri in epistola speduia pe spelele societatei:
- va subscrie tóte publicatiunile si scrisorile oficióse, precum si protocolulu siedintieloru pre langa contrasemnarea notariului; eara protocolulu perceptiuniloru si erogatiuniloru pe langa contrasemnarea casariului:
- va percepe tóte scrisorile adresate dela particulari, contra societate, insemnandu diu'a perceperii, si le va presentá in adunare,
- va veghiá, cá decisiunile siedintieloru se se duca in finitu, si afacerile societatei se curga in armonia cu scopulu ei.

§. 13. Drepturile si detorintiele Notariului.

- va consemná in memorialulu societatei istori'a annuala, patronii, binefacutorii, membrii ordinari, operatele incurse, cu unu cuventu totu sporiulu aceleia.
- va duce protocolu pentru materiile desbatute in tóta siedinti'a,
- va corespunde in cauzele societatei, si va duce protocolulu corespundintieloru,
- va suplini pe presiedinte in tóta drepturile si detorintiele lui, candu acel'a va fi inpedecatu a functiuná.

§. 14. Drepturile si detorintiele bibliotecariului.

- va consemná tóte cartile bibliotecei in inventariu regulatu,
- cele impartasite pentru legere, si reluate, le va trece in protocolu despartitu,
- va veghiá, cá cartile se nu se spintece, séu piéra, cá-ci déca la darea de séma se va obserbá asemenea dauna, si nu va poté numí pe causato riulu daunei insusi va fi constrinsu la rebonificare.

§. 15. Drepturile si detorintiele casariului.

- Va stringe dela membrii ordinari in finea fiacarei lune tributulu lunariu de 35 cr. v. a. ér' dela binefacutori oblatiunile de bani daruite in favórea fondului societatei; si despre tóte asemenea perceptiuni cumu si despre erogatiuni va tiené protocolu, carele se va subscrie in fiacare siedintia de presiedinte pentru legitimitatea si asigurarea propria;
- va fi detoriu a descopóri inaintea siedintiei, pre acei membrii ordinari, cari in decursulu de 4 luni nu au solvitu nemicu din tributulu lunariu, cá se se póta face dispusetiunea receruta dupa impregiurari;
- Disponerea cu banii societatei e dreptulu siedintiei, deci casariulu nu póte face erogatiuni mai insemnate, decatu cu imputerirea aceleia; i-se concede totusi de a poté face mai mice dupa indigintiele ocurinte si numai cu scirea presiedintelui,
- in finea anului e detoriu a ratiuná inaintea siedintiei despre erogatiunile si perceptiunile anului intregu.

§. 16. Alegerea la posturile memorate se va intimplá pre restimpu de unu anu prin voturile secrete a membriloru ordinari, cari voru fi de faciá.

§. 17. Ori si care d'entre membri póte fi purtatoriulu afaceriloru societatei, déca va fi alesu prin majoritatea voturiloru, dara scaunulu de presiedinte e retienutu pentru teologii din anulu alu patruea.

§. 18. Candu voturile voru fi impartite in dóue parti ecari, decisiunea se va face prin sórte.

§. 19. Nice unu oficialu nu va aceptá defectulu predecesoriulu seu, nice va fi respundietoriu pentru scaderile si negriginti'a lui in ducerea diregatoriei sale, deca nu le-au primitu; éra déca le-au primitu, sarcin'a respunderei jace pre umerii lui.

§. 20. Societatea va fi provediuta cu unu sigilu, carele va portá de subscriptiune numele aceleia.

(Vá urmá.)

Varietati.

Felurimi. Citimu in Romanulu: Din Transilvania aflamu unu fenomenu interesantu. In partea occidentale a muntelui Réz, intre Bodonos si Derna s'afia pamin-tulu intr'o largime de patru stinjeni arsu, d'o colóre rosia ca caramid'a si atatu de caldu, in catu abia póte

cineva sta pe dinsu. Sapandu-se puçinu pamentulu, esu din tôte locurile flacari d'o colóre albastra. Acésta ardere de pamintu s'a observatu antaiu in lun'a lui Maiu 1859 si d'atunci s'a intinsu spre culmea muntelui intr' o distantia de doui spre diece stinjini. Arborii ce se afla p'acestu tarimu au cadiutu toti, fiindu ca radecele loru s'au arsu si carbonisatu. Peste totu loculu se 'ntinde unu aburu inecatiosu, care cate-o-çata se trage pana in vale. Se presupune ca materialele ardătoriu coprinde o mare parte de puciósa si de carbuni de pamentu. Ori cumu fenomenulu merita a fi supusu unui esame sciintificu de ómeni competinti.

Literatura.

In Fóia pentru minte etc. de Brasiovu Nr. 14 cetim unu articlu intitulatu „Revista romana“ din care noi impartasim urmatóarele :

Pana in anulu espiratu (1861) capetámu si noi din Romani'a „Revist'a Carpatiloru“ redigiata de D. Georgie Sionu, dar' cu espirarea anului 1861 espirá si ea, si nuscim ca mai renviavá dupa cumu ne promitea D. redactoru. Dar' inca din anulu trecut 1861 din Aprile a inceputu a esi unu diurnalu nou in Bucuresci intitulatu „Revist'a Romana.“ Scopulu acestui diurnalu este latirea scientieloru, artiloru si inaintarea literaturii nationale; unii din articuli esu si cu litere latine si pre lungu aceea cuprinde si portrete de ale barbatiloru renumiti si planuri de localitati, cetati s. a. cumu si facsimile de scrisori si tiparituri romanesci vechi.

Dar' tendinti'a ei mai deaprópe, cum si DDnii redactori conlucratori 12 la numeru, se afla din urmatórea scrisóre, indereptata catra D. G. Baritiu.

„Onorate Domnule !

„O era de renascere si civilizatia s'a deschisu terei nóstre. Natiunea romana, pusa pe calea cea mare a progresului, trebuie se dobendésca tôte elementele necesare cá se mérga nainte si se ajunga la putere, la marire si la prosperitate. Elementele care potu pregati si intemeia acestu mare viitoru alu nationalitatei romane sunt ideile si cunoscintiele serióse in sciintie, litere si arti. Raspandirea ideiloru pentru desvoltarea spiritului

si formarea animei, va aduce tier'a nóstra la o adeverata civilizatia.

Acésta singura dorintia a indemnatu pe subsemnati a-si pune tôte silintiele spre a incepe publicarea Revistei romane pentru sciintie, litere si arti, care curundu va intrá in alu doile anu alu aparitiunii sale.

De la inceputu, noi amu fostu departe de a crede ca vomu puté singuri dobendí tôte rezultatele dorite. Dar credinti'a ca scopulu acestei lucrari va fi aprobatu si incuragiatu, ne a facutu cu dreptate a sperá ca toti barbatii eminenti prin luminile si sciinti'a ce posedu, voru dá modestei nóstre incercari, o intindere si o insemnatare mai mare. Printr'unu asemenea concursu puternicu, Revist'a romana, deviindu unu centru de activitate intelectuala alu Romaniei, va puté fi o opera adeveratu nationala si unu midilocu insemnatoru de civilisare pentru patri'a nóstra.

Unirea frumósa in dorintie si in lucrare a mai multor persoane, cu gandu de a pregati terei, acestu mare viitoru, prin intinderea si respandirea instructiunii, va fi o marturia invederata de concordia, activitatea si patriotismulu romaniloru.

Acésta cugetare ne dá curagiulu a ne adresá catra Domnia-Vóstra, cu o deplina incredere ca veti bine voi a raspunde apelului ce facemu la luminile si cunoscintiele Domniei-Vóstra, si nu veti refusá a conclucrá la o opera ce are de unicu scopu desvoltarea si prosperitatea natiunii romane.

Primitii totu de odata, ve rugamu, onorate D., incredintiarea pre destinsei nóstre consideratiuni.

Redactori ai Revistei romane :

C. Aninosianu,	Radu Ionescu,
D. Berendeiu,	Ion Falcoianu,
P. Buescu,	A. Gianny,
George Gr. Cantacuzino,	Gr. I. Lachovari,
George Cretiénu,	A. J. Odobescu,
Dr. P. Iatropulu,	N. Gr. Racovitia.

Bucuresci, Ianuariu 1862.

Diurnalulu pana in Decembre 1861 a esitu in 8 tomnurele 4° care costau trei galbeni, ér' pe anulu intregu incependu dela 1. Ian. 1862 este patru galbeni imp.; cari voru a se prenumerá potu tramite banii de-adreptulu pe adres'a D. A. J. Odobescu, directoru alu departamentulu beserecescu.